

CUPRINS

Capitolul 1

Mass-media și devianța juvenilă. Diagnoză, experiment și intervenție asupra unor grupuri de minori cu vârste

cuprinse între 14 și 18 ani	9
1.1. Obiectivele cercetării	9
1.2. Ipoteze	10
1.3. Eșantion	11
1.4. Bateria de probe	12
1.5. Metode statistice folosite	20
1.5.1. Tehnicile ANOVA	20
1.5.2. Tehnicile ANCOVA	22
1.5.3. Tehnici de prezentare a rezultatelor	23
1.5.4. Filmul supus vizionării de către minori	24
1.6. Analiza ipotezelor	25
1.6.1. Prima ipoteză	25
1.6.2. Ipoteza a doua	104
1.6.3. Ipoteza a treia	123
1.6.4. Ipoteza a patra	130
1.6.5. Ipoteza a cincea	153

Capitolul 2

Modalități de reeducare prin activități de grup creativ.....

193	193
2.1. Penitenciarul cu Regim de Maximă Siguranță Timișoara	194
2.1.1. Scurt istoric	194
2.1.2. Programe educaționale implementate în activitatea cu deținuții ...	196
2.1.3. Programe terapeutice	196
2.2. Centrul pentru Reeducare Minori Buziaș	196
2.2.1. Scurt istoric	196
2.2.2. Specificul instituției	199
2.3. Prezentarea ședințelor de grup creativ	202
2.4. Concluziile ședințelor de grup creativ	212

Concluzii	215
------------------------	------------

Bibliografie	223
---------------------------	------------

Mulțumiri

Este foarte greu de stabilit o ordine în conceperea listei organizațiilor și persoanelor cărora li se cuvine recunoștința mea pentru ajutorul acordat la elaborarea acestei lucrări.

În primul rând, am în vedere toate organizațiile în care am activat și eu și unde am acumulat cunoștințele și experiența necesare pentru a face posibilă această lucrare: tuturor colegilor întâlniți în aceste medii le mulțumesc acum. Aș mulțumi apoi doamnei prof. univ. dr. Ursula Șchiopu, care, cu tact și, uneori, cu fermitate, m-a îndrumat în demersul cercetării întreprinse pentru această scriere. Doresc, de asemenea, să mulțumesc celor doi prieteni de suflet și spirit: doamna prof. univ. dr. Anca Munteanu, datorită căreia - în bună măsură - mă găsesc în ipostaza publicării acestei lucrări, și domnului conf. univ. dr. Alexandru Petrescu, „criticul de serviciu” în toate etapele demersului întreprins, dar și unul din sfătuitoarii și susținătorii mei pe tot acest parcurs.

Mulțumiri de suflet datorez și familiei mele: părinților și fratelui meu, bunicii materne ce m-au încurajat pe tot parcursul studiilor; soției mele, Felicia, care în tot acest timp a trebuit să facă față cu stoicism diverselor servituți domestice.

Gândul plin de recunoștință mi se îndreaptă acum și spre colegii mei psihologi: Radu Popa, Laurențiu Maricuțoiu, Liliana Cismariu, Lucian Ile, Andreea Doroiman, Rodica Pantelie, Anca Bâscă, Ileana Boncilă, Mircea Dreghici, care, prin câte un sfat, o sugestie sau o întrebare, ori prin câte un test psihologic împrumutat m-au ajutat să-mi duc la bun sfârșit acest demers. De asemenea, mulțumiri adresez și fostului director al Penitenciarului de Maximă Siguranță Timișoara – comisar dr. Ioan Băla, pentru sprijinul acordat; tot așa, domnului director al Centrului de Reeducare a Minorilor din localitatea Buziaș - subcomisar Florin Șerpe, fost coleg de facultate, care m-a ajutat cu tot ce s-a putut pentru a putea organiza atât experimentul cu minorii, cât și „grupul de creativitate”; doamnei psiholog

Ileana Boncilă, ce m-a însoțit în tot demersul meu în Centrul de Minori Buziaș; profesorilor din învățământul gimnazial și liceal: Mariana Lazăr, Magdalena Ștefănuț, Lucreția Radu, Mihai Pârvulescu, Eugenia Olaru, Cristiana Cârnați ca și directorilor școlilor nr. 13 și 16 din Timișoara, directorilor Liceului Pedagogic *Carmen Sylva*, Grupului Școlar Industrial *Emanuil Ungureanu*, Liceului *Grigore Moisil* din Timișoara - pentru asigurarea condițiilor necesare testării psihologice a elevilor participanți la experiment. Se cuvine să mulțumesc și celor aproximativ 300 de subiecți testați, pentru participarea la cercetarea vizată în această lucrare.

Și, nu în ultimul rând, recunoștința mea se îndreaptă către toți aceia pe care, de obicei, îi uităm într-un travaliu al memoriei ca cel de față: agenții de pază din Penitenciarul de Maximă Siguranță Timișoara și din Centrul de Minori Buziaș, ce m-au însoțit în instituțiile amintite; respectiv celor care, într-un fel sau altul, au facilitat deplasarea mea în localitatea Buziaș. Desigur, recunoștința mea majoră se îndreaptă acum și spre autorii lucrărilor științifice studiate (și citate în prezenta lucrare), autori ale căror idei m-au călăuzit în mod fundamental în experiența teoretică și practică ce s-a constituit în obiect al cercetării mele implicate în teza de doctorat. Într-un anumit sens, ceea ce am încercat eu în raportarea la toți aceștia a fost... inclusiv posibilitatea de a le favoriza (intermediind) o bună și particulară *întâlnire*.

Capitolul 1

Mass-media și devianța juvenilă. Diagnoză, experiment și intervenție asupra unor grupuri de minori cu vârste cuprinse între 14 și 18 ani

Din dorința de a ne cristaliza propriile noastre puncte de vedere în problema propusă, am procedat la o amplă investigație de teren, ce a implicat deopotrivă o dimensiune constativă (de diagnoză a stării de fapt), o dimensiune experimentală (de provocare deliberată a agresivității, prin vizionarea unui film cu scene violente), cât și o dimensiune de intervenție (prin organizarea, în beneficiul delincvenților minori, a unor grupuri creative).

1.1. Obiectivele cercetării

Obiectiv general al cercetării de față a fost: evidențierea modului în care reacționează loturile studiate, la vizionarea unui film cu scene violente. Alegerea obiectivului general ține de formularea temei, ce urmărește evidențierea rolului mass-media în generarea devianței sau delincvenței.

Cât privește **obiectivele specifice**, acestea au fost următoarele:

- realizarea unui studiu de diagnoză psihologică al subiecților minori, supuși investigației noastre, adică minori ce au provenit din următoarele instituții: trei școli generale din Timișoara; trei licee din Timișoara; minorii din Penitenciarul cu Regim de Maximă Siguranță Timișoara, minorii din Centrul de Reeducare pentru Minori Buziaș. Alegerea este determinată de faptul că studiile prezentate la capitolul 4 nu fac o legătură între caracteristicile psihice și influența mass-media. Noi dorim am dorit să determinăm un profil psihologic, sau anumite trăsături de personalitate care fac un adolescent mai sensibil la influența nefastă a mass-media;
- realizarea unei comparații între loturile de băieți și fete studiate, pe baza caracteristicilor psihice rezultate în urma testelor aplicate. Pornind

de la ideea unei diferențe între băieți și fete la capitolul agresivitate, diferențe bazate, pe de o parte, de diferențe hormonale, iar, pe de altă parte, de un model cultural ce dezvoltă atitudini diferite ale celor două sexe, la acest capitol, ne-am propus să observăm, în ce măsură, vizionarea filmului produce reacții diferite la cele două sexe;

- evidențierea modului în care reacționează loturile studiate, după vizionarea unui film cu scene violente. Capitolul 4 din volumul I evidențiază diverse modalități prin care cercetătorii au oglindit influențele vizionării de filme sau scene violente. Aceștia au descoperit efecte precum: „Rambo”, „Slacker”, „Werther” sau au pus în evidență diferite procese imitative, prin care violența mass-media poate afecta diferiți privitori. Prin experimentul nostru, am dorit să observăm modul în care sunt afectați adolescenții supuși investigației de vizionarea unui film cu scene violente. Evidențierea influenței, în cazul nostru, s-a realizat prin aplicarea a două teste psihologice pre- și postfilm: testul de agresivitate al lui Buss & Perry și testul de frustrație Rosenzweig;

- realizarea unor activități formative, prin ședințe de grup creativ, cu o parte dintre subiecții din mediile carcerale supuși investigației. Activitățile de grup creativ s-au dorit a fi o modalitate de canalizare a agresivității acestor adolescenți, care, în opinia noastră, ca și în urma testelor aplicate, înregistrau la acest aspect, un avans în fața celorlalți.

1.2. Ipoteze

În spiritul ideilor prezentate în capitolele anterioare, referitoare la posibilele efecte ale mass-media, studiul a urmărit mezoefectele intenționale (la nivel de grup sau colectivitate), de tip comportamental și pe termen scurt. Adică noi am dorit să verificăm efectele vizionării filmelor cu scene violente asupra unor colectivități de elevi, cu sau fără antecedente penale. Efectele comportamentale ale violenței mediatice le-am verificat prin aplicarea, imediat după vizionare, a celor două teste, de agresivitate și de frustrație. În acest sens, am formulat următoarele ipoteze:

- vizionarea unui film cu multe scene agresive, determină o creștere semnificativă a agresivității, atât la adolescenții nondelinvenți, cât și la cei delinvenți;
- în urma vizionării filmelor cu multe scene violente, toleranța la frustrare scade, statistic semnificativ, atât la adolescenții delinvenți, cât și la cei nondelinvenți;

- toleranța la frustrare a adolescenților delincvenți este, statistic semnificativ, mai mică decât cea a adolescenților nondelincvenți;
- există diferențe, statistic semnificative, între agresivitatea adolescenților delincvenți și agresivitatea adolescenților nondelincvenți, de gen masculin;
- există diferențe, statistic semnificative, între agresivitatea adolescenților nondelincvenți, de sex masculin, comparativ cu cei nondelincvenți de sex feminin, la aceeași vârstă.

1.3. Eșantion

Cercetările au fost efectuate asupra unui lot de 264 de subiecți ce au fost structurați după cum urmează:

- lotul I format din băieții, cu vârste cuprinse între 16 și 18 ani, din Centrul de Reeducare Minori din localitatea Buziaș, județul Timiș și minorii internați în Penitenciarul cu Regim de Maximă Siguranță din Timișoara. Acest lot a avut 62 de subiecți și a format 23,5% din tot lotul studiat;
- lotul II format din băieții din clasa a VIII-a de la două școli din Timișoara: 1. Școala cu clasele I-VIII, nr.13 (clasele D și E); 2. Școala cu clasele I-VIII, nr. 16 (clasele D și F). Acest lot a fost format din 48 de subiecți și a reprezentat 18,2% din tot lotul studiat;
- lotul III a fost format din băieții din clasa a X-a de la trei licee timișorene: 1. Grup Școlar Industrial „Emanoil Ungureanu” Timișoara (clasele B și D); 2. Liceul Național Pedagogic „Carmen Sylva” (clasele C și D); 3. Liceul Teoretic „Gheorghe Moisil” (clasa E). Acest lot de băieți a fost format din 57 de băieți și a reprezentat 21,6% din totalul subiecților investigați;
- lotul IV a fost format din fetele din clasa a VIII-a de la aceleași școli din Timișoara: 1. Școala cu clasele I-VIII, nr.13 (clasele D și E); 2. Școala cu clasele I-VIII, nr. 16 (clasele D și F). Fetele din clasele a VIII-a au reprezentat 13,6% din lotul general, adică 36 de subiecți;
- lotul V format din fetele din clasa a X-a de la aceleași licee timișorene: 1. Grup Școlar Industrial „Emanoil Ungureanu” Timișoara (clasele B și D); 2. Liceul Național Pedagogic „Carmen Sylva” (clasa C); 3. Liceul Teoretic „Gheorghe Moisil” (clasa E). Fetele din clasa a X-a au reprezentat 23,1%, adică 61 de persoane.